

OSLO STATSADVOKATEMBETER

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Deres referanse:

24/2430

Vår referanse:

24/1847 - 4 / EFO005

Dato:

13.11.2024

Høring NOU 2024: 13 Lov og frihet – Negativ sosial kontroll, æresmotivert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, psykisk vold og ufrivillig utenlandsopphold – juridiske problemstillinger og forslag til regelverksendringer

Innledning

Bekjempelse av negativ sosial kontroll, æresmotivert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, psykisk vold og ufrivillig utenlandsopphold er det ingen som kan være imot. Dette er fenomener er handlinger som bryter med viktige verdier i et samfunn basert på respekt for individet og med stor tro på likestilling og likeverd.

Utvalgets arbeid har derfor vært viktig i forhold til å tydeliggjøre hvorfor man skal bekjempe de nevnte fenomener og peke ut mulige strategier for bekjempelse av de nevnte fenomenene.

Utvalget har fått som mandat å se på lovgivningen – i stort, for å se om det lovendringer kan bidra til bekjempelse av negativ sosial kontroll, æresmotivert vold m.v. Dette er selvfølgelig en nyttig øvelse. Lovendringer som ikke er godt nok gjennomarbeidet eller forankret, vil fort vekk være uttrykk for politisk handlekraft mer enn et reelt bidrag til endring. Det viktigste virkemiddelet for endring vil her som på andre områder, være holdningsarbeid. Endring av bl.a. straffelovgivning kan gi uttrykk for endrede holdninger til handlinger og fenomener, men er kanskje ikke det mest effektive tiltak totalt sett.

Vår høringsuttalelse vil konsentrere seg om forslag til endring i straffeloven. Det vil fokuseres på om utvalgets endringsforslag faktisk vil bidra til å motvirke negativ sosial kontroll, æresmotivert vold m.v. Det vil videre fokuseres på om forslaget til endringer vil ha negative eller uheldige konsekvenser i forhold til det de eksisterende straffebudene regulerer i dag.

Begrepsbruk

Å klassifisere negativ sosial kontroll, æresrelatert vold m.v. rettslig er ikke uten videre enkelt. Det gjelder særlig det overordnede fenomenet. De samme problemene er gjenkjennbare i fra fenomener som organisert kriminalitet og arbeidslivskriminalitet. Enkelthandlinger lar seg enkelt rubrisere, men det overordnede som skjerper straffverdigheten, er ikke like enkelt å definere og beskrive i strafferettslige termer.

Begreper som negativ sosial kontroll, æresmotivert kriminalitet, psykisk vold og psykisk mishandling er etter vår oppfatning begreper som beskriver fenomener, som til dels er lite konkrete og hvor konkrete handlingenes straffverdighet delvis knyttes til fornærmedes opplevelse heller enn objektive kriterier ved handlingen. Vi deler derfor utvalgets oppfatning at det ikke er hensiktsmessig å innføre denne typen begreper i straffeloven og at om man gjorde dette ville det ikke bidra til noen økt bekjempelse av fenomenene.

Vi har notert at det er vurdert om bestemmelsene om organisert kriminell gruppe er anvendelig. Regelsettet om organisert kriminelle grupper har som målgruppe de som har "kriminalitet som levevei" for utøvere av negativ sosial kontroll, æresmotivert kriminalitet m.v. er dette ikke tilfelle. Kravet om kriminalitet som hovedbeskjeftigelse vil aldri være oppfylt og i forhold til enkelthandlinger vil ikke alltid strafferammekravet være oppfylt. Motivasjonen for handlingene er stort sett knyttet opp mot håndhevelse av sosiale forventninger i gruppen, se nærmere om dette i kommentaren til § 77 m. Vi deler utvalgets oppfatning strl. § 79 c ikke er anvendelig, jf. kap.11.4.

Begrepet vold i strafferettslig sammenheng er knyttet til fysisk vold. For det strafferettslige voldsbegrepet er de fleste sider og forståelse av begrepet kanskje særlig det objektive, avklart gjennom juridisk teori og ikke minst gjennom en rikholdig rettspraksis. I ikkejuridiske miljøer som arbeider med mishandling i nære relasjoner – herunder æresrelatert mishandling, opererer man med et voldsbegrep som er videre enn det strafferettslige. Her er begreper som psykisk vold, materiell vold og latent vold ikke uvanlig. Etter vår oppfatning er det lite å hente på å utvide det vel definerte strafferettslige voldsbegrepet tilsvarende. Det vil være vanskelig å beskrive de objektive kriteriene for handlingene og vil derfor være vanskelig å avgjøre hvilke handlinger som faller inn under eventuelle straffebud og medføre vansker for retten å bedømme om noe er straffbart eller ikke.

For psykisk vold vil ikke hva som sies eller gjøres være sentralt, men hvordan handlingene oppfattes av og virker på fornærmede være avgjørende. Det avgjørende for om uttalelsene eller handlingene vil være straffverdige vil da avhenge av gjerningspersonens kunnskap om hvordan fornærmede vil oppleve uttalelsene eller handlingene. Dette vil det være vanskelig å beskrive på en presis måte. Siden begge deler dreier seg om subjektive forhold vil det også være vanskelig å bevise. Vi er i likhet med utvalget, av den oppfatning at det meste av det som kan rubriseres som psykisk vold allerede er straffbart etter dagens straffelov gjennom strl. § 282, § 266 og § 266a og at man derfor ikke trenger noe nytt straffebud.

Mye av debatten knyttet til negativ sosial kontroll, æresrelaterte vold m.v. knyttes til etniske grupper tilhørende den islamske kulturkrets. Det er uheldig vis lovgivningen lar seg farge av dette. Selv om ære ikke har en fremtredende plass i dagens norske samfunn er den ikke uten betydning for regulering av menneskers handlinger. Selv om det var mer fremtredende tidligere har "tenk hva andre ville si" vært styrende for reguleringen av barn og unges adferd. Ikke minst jenter og unge kvinners adferd. Det er etter vår oppfatning viktig at straffelovgivningen er nøytral slik at den fanger opp negativ sosial kontroll og æresrelatert vold m.v. uansett hvilket etnisk, religiøs eller kulturellgruppe dette forekommer.

Merknader til de enkelte endringsforslagene

Innledning

I forhold til endringer i menneskelig adferd vil straffeloven neppe være det viktigste virkemiddelet. I forhold til bekjempelse av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold m.v. vil de foreslåtte endringene i straffeloven neppe være avgjørende, men de har en betydning i forhold uttrykk for samfunnets holdninger. I den grad man skal endre straffeloven for å bekjempe negativ sosial kontroll, æresrelatert vold m.v. bør det skje på den måten at man tydeliggjør begreper, fjerner forhold som kan skape bevisvil og ikke gjøre bestemmelser blir mindre anvendelige for i forhold til det som var utgangspunktet.

§ 5 Straffelovgivningens anvendelse på handlinger i utlandet

Forslag om endringen av § 5 er et viktig bidrag til en effektiv iverksettelse av straffbare handlinger av denne typen. Kravet om dobbel straffbarhet har vært et hinder for at Norge for handlinger som etter gjerningslandets normer anses som et familieanliggende. Dette spørsmålet ble sendt på høring av Justisdepartementet i august 2020.

Selv om statsadvokatene ikke har noen innvendinger mot den foreslåtte utvidelsen av strl. § 5, så finner en grunn til å peke på at hvilke straffbare handlinger som er begått i utlandet som skal straffes i Norge berører prinsippene for jurisdiksjon – hvor langt rekker norsk straffelov i tid og rom. Strl. § 5 omhandler ikke bare straffbarheten til hvor en handling er begått. Den åpner også for å straffebelegge handlinger som er begått forut for en person kommer til Norge. Strl. § 5 annet ledd åpner for å straffe handlinger som ligger forut for at vedkommende blir norsk borger eller har fått bosted i Norge. Dette vil representere en form for tilbakevirkning.

Selv om det er gode grunner til å unnta strl. §§ 254 og 282 fra kravet om dobbelt straffbarhet, savnes en mer prinsipiell drøftelse av utvidelsen av jurisdiksjonen for norsk straffelov i forhold til om også andre straffebud kunne eller burde vært inntatt. Strl. (1902) § 12 som tilsvarer strl. § 5, var den bestemmelsen i straffeloven som ble endret flest ganger. Strl. § 5 er blitt endret 8 ganger siden vedtakelsen i 2005. Dette illustrerer etter vår oppfatning at endringer av denne bestemmelsen forankres i konkrete behov og hensyn, fremfor overordnede prinsipper.

§ 77 n) Skjerpende omstendigheter

Straffeloven §§ 77 og 78 var langt på vei kodifisering av gjeldende rett. Opplistingen av skjerpende eller formildende omstendigheter er ikke ment å være uttømmende. De opplistede omstendighetene er verken nødvendig eller tilstrekkelig for å påvirke straffutmålingen i en bestemt retning. Hvis det skal tilføyes ett nytt element må dette være noe som er såpass viktig at det fortjener å komme med i opplistingen og/eller ville blitt oversett om det ikke var nevnt i loven.

Skal forslaget til bokstav m) føyes til § 77 bør man vurdere om handlinger motivert av ære i motsetning til andre motiver krever en skjerpet straff. Om det utøves vold, trusler, mishandling eller hensynsløs adferd så straffes dette etter dette med utgangspunkt i det straffenivået som gjelder for den aktuelle bestemmelsen. Gjerningspersonens motiv vil sjelden være av stor betydning for den konkrete straffutmålingen. Er motivasjonen ære vil handlingene normalt være gjennomtenkte og ikke preget av impuls. Det i seg selv vil være et skjerpende element. Etter vår oppfatning er det ikke åpenbart at spørsmål om æres relaterte lovbrudd skal skjerpes ytterligere bare på grunn av motivasjonen.

Etter vår oppfatning handler negativ sosialkontroll, æresmotivert vold m.v. ofte om å tvinge personer til å respektere et sett med leveregler eller sosiale normer. Handlingene er tiltak for å sørge for at normene etterleves eller sanksjonere brudd på normene. Et sentralt moment ved negativ sosial kontroll, æresmotivert vold m.v. er at det skal ha en allmennpreventiv effekt i miljøet. Det begrenser ikke bare livsutfoldelsen til den som blir utsatt for kontrollen eller volden, men sender også et signal til andre som er i samme situasjon som dens som utsettes for kontrollen eller volden. Denne type disiplinerende handlinger er også tilstede i andre miljø en klassisk patriarkalske.

Slik forslaget til strl. § 77 m er utformet er vi usikre på om dette får noen selvstendig betydning for straffutmålingene i den konkrete sak. Videre er bruk av begrepet ære for å skjerpe straffen nokså upresist.

§ 196 Avvergeplikten

Nykriminalisering av handlinger mot barn og nærstående åpner for spørsmålet om de nye bestemmelsene bør inntas i strl. § 196 – Plikt til å avverge straffbare forhold (avvergeplikten). Opplistingen av straffebestemmelser i pkt a) er lang og de nye bestemmelsene som forslås av utvalget passer naturlig inn i opplistingen.

Sett fra vårt ståsted er strl. § 196 en lite praktisk bestemmelse. Det som er gjort straffbart er – *"gjennom anmeldelse eller på annet måte å søke å avverge et lovbrudd eller følgende av det på et tidspunkt hvor det var mulig, og fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at lovbruddet er eller vil bli begått"*. Angivelsen av når handleplikten inntre er ikke helt klart jf. kombinasjonen av kravet *"på et tidspunkt hvor det var mulig"*, *"fremstår som sikker eller mest sannsynlig"* og *"at lovbruddet er eller vil bli begått"*. De tre elementene fremstår som kumulative og vurderingspregede.

For å ta ut tiltale må påtalemyndigheten kunne bevise at alle tre elementene var subjektivt til stede hos den som eventuelt skal straffes av handleplikten.

I tillegg kommer at den som har handleplikten må ha klart for seg hvilken straffbar handling som er aktuell. I forhold til voldsbestemmelsene er kun grov kroppsskade nevnt (strl. § 274). Det er en vanskelig øvelse å vurdere hvor grov vold som kanskje vil bli utøvet i fremtiden, for den som vurderer å anmelde for å unngå straff etter avvergepliktsbestemmelsen. Det er ingen mindre vanskelig øvelse for påtalemyndigheten og retten å ta stilling til om hvilken type vold en mistenkt tiltalt subjektivt hadde tanker om. Bestemmelsene om straffefritak og unntak fra

straffefritak i tredje ledd bokstav b og fjerde ledd gjør ikke bestemmelsen mer anvendelig i forhold til fornærmedes nærstående. Spørsmål om selvinkrimineringsvernet og passivt medvirkningsansvar kompliserer det hele. For nærstående som unnlater å avverge alvorlige handlinger vil passiv medvirkning være en mer relevant bestemmelse å gripe til enn brudd på avvergeplikten. Dette medfører at bestemmelsen er lite bruk i praksis.

Vi er anser det som viktig at personer som i kraft av yrkesutøvelse får kunnskap eller begrunnet mistanke om at noen utsettes for straffbare forhold knyttet til liv og helse, har en plikt til å melde fra om dette. Profesjonell taushetsplikt bør ikke stå i veien. I den grad den gjør det, bør man se på om det bør formuleres tydelige unntak fra taushetsplikten i den loven som pålegger taushetsplikt. Om det er nødvendig med en straffesanksjonert avvergeplikt for å oppnå dette er ikke sikkert. Etter vår oppfatning er strl. § 196 et lite egnet virkemiddel mot negativ sosial kontroll, æresmotivert vold m.v.

§ 253 a Barneekteskap

Utvalget foreslår at bestemmelsen som setter straff for ekteskap med mindreårige flyttes fra strl. § 262 – Brudd på ekteskapsloven til § 253a – Barneekteskap. Å plassere bestemmelsen mellom bestemmelsene om tvangsekteskap og frihetsberøvelse sier noe om et endret syn på ekteskap med mindreårige. Straff for ekteskap med barn er en helt annen type handling enn bigami som er straffebelagt i § 262 første ledd. Statsadvokatene har ingen innvendinger mot endringer i plasseringen av straffebudet.

Slik straffebudet er utformet kan det reises spørsmål om det etter sin ordlyd får for stor rekkevidde. I forhold til någjeldende strl. § 262 annet ledd er aldersgrensen hevet fra 16 til 18 år. Dette er kanskje naturlig i forhold til endringene i ekteskapsloven, men gjør at bestemmelsen favner mye videre, når den rammer både etablering og det å leve i ekteskap eller ekteskapslignende forhold. Til det siste rammer den etter sin ordlyd også kjæresten som etablerer samboerskap før den ene (normalt kvinnen) fyller 18 år og hvor det ikke er noe element av av press eller tvang.

Det vil antakelig ofte oppstå tilfeller hvor det er inngått et ekteskap i utlandet. Å straffebelegge eller treffe andre tiltak mot en relasjon som er lovlig inngått i et annet land er ikke uten problemer, se også kommentaren til strl. § 5 ovenfor. Riksrettssaken mot den danske innvandringsminister Inger Støjberg vitner også om det. At en relasjon ikke er ønskelig eller den ikke kan etableres i Norge, jf. bestemmelsen i ekteskapsloven betyr ikke uten videre at den skal straffebelegges.

Forslaget til strl. § 253a siste ledd reduserer jo bestemmelsens virkeområde. Denne straffebortfallsregelen er utformet etter modell av Straffelovrådets forslag til endring av strl. § 308 (ny § 305), NOU 2022:21 kap. 33.2, hvor loven angir at handlingen ikke er rettstridig fremfor å angi at straff bort når partene er jevnbyrdige i alder og utvikling. I tillegg stilles det vilkår om at "handlingen ikke er krenkende". Endringen fra en straffebortfallsregel til en avgrensing mot rettsstridige handlinger vil ikke bety noe i praksis. Utformingen av forslaget til § 253a siste ledd tilsier at forhold med stor aldersforskjell, men som ikke bygger på verken tvang eller press vil være straffebelagt. Vilkåret om at forholdet ikke må være "krenkende"

ikke kommentert. Henvisningen til vurderingene knyttet til seksuelle overgrep mot barn er nødvendigvis ikke dekkende. Loven burde her henvist til fravær av press eller tvang.

Ut fra vurderingene ovenfor er vi usikre på om det er riktig å heve aldersgrensen fra 16 til 18 år i den nye bestemmelsen.

En har fra vår side ikke noen merknader til strafferammen. En er videre enig i utvalgets vurderinger at det ikke er naturlig å bruke bestemmelsene om tvangsekteskap og barneekteskap i konkurrans. I den grad det er benyttet tvang i forhold til barnet så vil det være en skjerpande omstendighet i forhold til straffutmålingen.

§ 257 Menneskehandel

Utvalget foreslår at tvangsekteskap og barneekteskap skal regnes som menneskehandel. Begrunnelsen synes todelt. Dels å gjøre tvangsekteskap og barneekteskap til utnyttelsesformål i menneskehandelsbestemmelsen og dels å straffebelegge forhold som ikke rammes av tvangs- eller barneekteskapsbestemmelsene.

Strl. § 257 er av ulike grunner lite anvendt. Bestemmelsens første ledd angir dels utnyttelsesmidlene og dels utnyttelsesformålene. Vi ser at det kan være riktig å utvide bestemmelsens utnyttelsesformål til også å omfatte tvangsekteskap og barneekteskap.

Det oppstår da et grensesnitt mot strl. § 253 og den foreslåtte § 253a. Særlig i forhold til § 253 vil bestemmelsene være nesten overlappende. De objektive vilkårene knyttet til tvangen i § 253 vil være nesten sammenfallende med utnyttelsesmidlene i § 257. Det som skiller dem vil være om man anser et ekteskap som er oppnådd ved de aktuelle midlene som *utnyttelse* i strl. § 257 forstand. Departementet bør i lovproposisjonen presisere dette nærmere. Særlig bør det presiseres hvilke elementer som skal til for at forholdet skal bedømmes etter strl. § 257 fremfor § 253.

Etter vår oppfatning bør det at et ekteskap er kommet i stand ved et såkalt arrangert ekteskap eller at det er avtalt en tradisjonell medgift, i seg selv ikke lede til at menneskehandelsbestemmelsen kommer til anvendelse. Hvis dette anses som menneskehandel vil bestemmelsen favne for vidt. Det er heller ikke gitt at disse tilfellene rammes av strl. § 253.

I forhold til strl. § 253 og forslaget til nye strl. § 253a oppstår det også konkurransspørsmål i forhold til en endret strl. § 257. Selv de objektive vilkårene er noe forskjellige er det neppe aktuelt å anvende bestemmelsene i konkurrans.

Strl. § 257 annet ledd gjør at bestemmelsen rammer en større personkrets enn de som rammes av strl. § 253 og forslaget til strl. § 253a etter den tradisjonelle medvirkningslæren. Hvis formålet med lovendringen er å straffebelegge forberedelses- og bistandshandlinger til tvangs- og barneekteskap så kan dette løses ved å innta tilsvarende formuleringer i strl. § 253 og forslaget til strl. § 253a

Hvis utvalgets forslag vedtas vil det i forhold til barneekteskap oppstå spørsmål om hva som gjør forholdet grovt. Det er en forutsetning for barneekteskap at fornærmede er under 18 år. Det gir da ingen mening å stille opp som kvalifiserende element at fornærmede er under 18 år, med mindre man mener at alle barneekteskap som anses som menneskehandel er å anse som grove overtredelser.

Utvalget tar til orde for en gjennomgang og revisjon av menneskehandelsbestemmelsen. Vi støtter en slik gjennomgang.

§ 266 Hensynsløs adferd

Vi er usikker på om endringen av denne bestemmelsen er nødvendig. De endringene som foreslås i ordlyden er allerede dekket av begrepet "annen hensynsløs adferd". En oppstilling av flere former for krenkende adferd tilfører bestemmelsen lite.

§ 269 Skadelig utenlandsopphold

Det er ikke noe særlig tvil om at noen utenlandsopphold kan være skadelig for barn i den forstand at de kan bli utsatt for straffbare handlinger av forskjellig art, eller bli utsatt for belastninger eller traumatiske opplevelser. Det bør åpenbart være et mål for det norske samfunnet å hindre at dette skjer. Vi er imidlertid usikre på forslaget til ny strl. § 269 er et hensiktsmessig virkemiddel i så måte.

Den foreslåtte bestemmelsen må balansere flere rettigheter og/eller plikter. Dels foreldrenes rett til å utøve foreldreansvaret slik de synes det er best, hensynet til barnets beste og forpliktelsene til unngå at barn blir utsatt for overgrep. Dette er ingen enkel øvelse. Å sette straff for alt en ikke liker er verken mulig eller ønskelig. Etter vår oppfatning vil den foreslåtte bestemmelsen bli lite anvendelig. Dette skyldes dels utforming av bestemmelsen og dels de bevisproblemer som vil oppstå ved anvendelse av bestemmelsen.

Forslag til ny strl. § 269 oppstille straffeansvar for den som utsetter barn for fare for forskjellige type alvorlig farer. I bokstav a) for generell fare for liv eller helse. I bokstav b) for fare for nærmere angitt straffbare handlinger. Faren knyttes til et utenlandsopphold. I motsetning til andre straffebud som sette straff for å utsette noen for fare, se strl §§ 237, 238, 240, 242 annet ledd, er det ikke angitt nærmere hvilke forhold ut over reise til utlandet, som tilsier at det vil oppstå slik alvorlig fare. Utvalget presiserer at faren må være konkret og alvorlig, men det er ikke noe krav om at faren har materialisert seg.

Med få objektive vilkår ut over en fare som ligger fremover i tid vil det bli veldig uklart når bestemmelsen kommer til anvendelse. Det er videre uklart om dette er en form for avvergebestemmelse, eller er en passiv medvirkningsbestemmelse. Ut fra drøftelsene i utredningen se pkt 14.5.3.7 kan det tyde på at bestemmelsen i praksis vil anvendes hvis barnet faktisk utsettes for straffbare handlinger. Bestemmelsen krever forsett, men hvis vurderingen skal gjøres i ettertid – etter at faren har materialisert seg, blir da fort om den foresatte burde ha forutsett faren. Dette tenderer mot en uaktsomhetsvurdering.

Å anvende en straffebestemmelse som knytter seg til kunnskap om en alvorlig fare som ligger i fremtiden eller som ikke materialiserte seg byr på store bevisproblemer. Denne typen saker står i fare for å støtte seg på generelle vurderinger av forholdene i andre land. Vurderinger som fort kan fremstå som imperialistiske eller uheldig i forhold til forståelse av andre folks kultur, tradisjon og religion. Forslaget til strl. § 269 har noen likheter med avvergepliktbestemmelsen i strl. § 196, og det er en fare for at den blir like uanvendelig.

Utvalget synes å legge til grunn at forslaget i strl. § 269 kan brukes i konkurrans med andre straffebestemmelser hvis det begås straffbare handlinger av den art som bestemmelsen lister opp. Det er neppe riktig. Skal den foreslåtte strl. § 296 brukes i konkurrans med f.eks. § 284 eller § 299 forutsetter det at vedkommende anses som medvirker til de siste overtredelsene. Forholdet etter § 269 - fare for en straffbar handling, vil måtte anses konsumert når den straffbare handlingen materialiserer seg og vedkommende anses som medvirker til denne.

Strafferammen er forslått satt til fengsl i 3 år. I den grad bestemmelsen vedtas har en ingen innvendinger mot strafferammen. Det kan fremstå som et paradoks at et straffebud har høyere strafferamme enn noen av straffebestemmelsene strl. § 263, § 266 og § 271, som straffebudet viser til.

§ 282 Mishandling i nære relasjoner

Strl. § 282 fikk sin nåværende form ved endringen av strl. (1902) § 219 i 2005 og ble med noen endringer videreført. Bestemmelsen har vist seg krevende å anvende i praksis. Det knytter seg dels til hva som er å anse som mishandling etter bestemmelsen – nedre terskel, dels hva som anses som overtredelse av strl. § 283 – øvre terskel, og å utforme grunnlag som på en god måte beskriver den straffbare handlingen. I tillegg kommer vanskene med å bevise det straffbare forholdet. Det som er noe av det spesielle ved bestemmelsen er at om retten finner at det ikke foreligger mishandling i § 282s forstand kan forholdet pådømmes etter andre bestemmelser eks. § 271, § 263 og § 266. Bestemmelsens har som hovedformål å ramme personer i samme husstand. Relasjoner som er nære og tette og hvor fornærmede er ikke lett kommer ut av relasjonen. Bestemmelsen tar sikte på å straffe den som etablerer et "fryktregime".

Det er forståelig at utvalget ser på muligheten av å bruke denne bestemmelsen for handlinger begått av storfamilien. Vi er enig med utvalget i at en tradisjon med andre familiestrukturer kan utøverne av denne typen mishandling befinne seg utenfor kjernefamilien. Igjen blir spørsmålet om endring av straffeloven er veien å gå for å bekjempe negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.

Opplistingen i strl. § 282 angir hvem som er beskyttet av bestemmelsen. Forslaget til utvidelse av kretsen av de fornærmede utvider samtidig kretsen av potensielle gjerningsmenn. Gjennom dette fjernes det som har vært bestemmelsens kjærneområde – mishandling som skjer i fornærmedes hjem. Utvalget påpeker at det negative sosiale presset vil kunne komme fra flere medlemmer av storfamilien samlet eller hver for seg. Hvis det press som utøves fra enkelt personer i storfamilien består av handlinger som "isolert sett ikke er straffbare", jf. NOU 2024:13 side 158 øverst i venstre spalte, er det et åpent spørsmål om § 282 er anvendelig.

Idet disse handlingene neppe vil kunne karakteriseres som mishandling. Hvis summen av flere enkeltpersoners handlinger skal anses som mishandling i lovens forstand, forutsetter det at man anser dem som samvirkere til det presset som fornærmede opplever. Det vil være krevende bevismessig.

Utvalgets forslag til endret strl. § 282 har fått en lovteknisk uheldig utforming. Dels har man med flyttingen av vilkåret "alvorlig og gjentatt" knyttet dette til de enkelte handlingene som inngår i mishandling, ikke mishandlingen som sådan. Videre anses tillegget "fysisk eller psykisk" knyttet til andre krenkelser som unødvendig. Dette endrer vurderingstema i bestemmelsen. Videre er opplistingen av kretsen av fornærmede gjort unødvendig lang.

Selv om vi ser et behov for å kunne straffe press som kommer fra en familiekrets støtter vi ikke den foreslåtte endringen av strl. §282. Det bør imidlertid jobbes videre med en bestemmelse som bedre fanger opp det kollektive press som utøves. Et vel så effektivt tiltak som den foreslåtte endringen vil være å utprøve grensene for de allerede eksisterende straffebud .

§ 283 Grov mishandling i nære relasjoner

Utvalget foreslår endringer i opplistingen av forhold som gjør mishandlingen i nære relasjoner grov. De forhold som er nevnt i opplistingen i dag er verken tilstrekkelig eller nødvendige for å anse overtredelsen som grov. I praksis er det forslaget til ny bokstav d) og e) som er det nye. At fornærmede er under 18 år vil allerede i dag være et moment i forhold til vurderingen om forholdet er grovt. Barn under 18 år vil fort vekk anses som forsvarsløse personer, jf. bokstav c). Det samme gjelder spørsmålet om forholdet er begått av flere i fellesskap. Slik sett fremstår lovendringen unødvendig.

Lars Erik Alfheim
førstestatsadvokat

Erik Førde
statsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Gjenpart
Riksadvokaten

